

Olszewski, Eugeniusz

Referat prof. Kuzniecowa o związkach fizyki i gospodarki

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 13/2, 504-505

1968

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

narastających obserwacji i eksperymentów „nowa” nauka zrodziła się prawdziwie dopiero na początku XVII w.

Po referacie wywiązała się ożywiona dyskusja, dotycząca też autora oraz poruszająca pokrewne zagadnienie, wykraczające poza ramy referatu. Prof. K. Maślankiewicz stanął na stanowisku, że również wśród humanistów istnieli uczeni zdający sobie sprawę z wagi obserwacji i eksperymentu oraz posługujący się nimi jako narzędziem badawczym. Tezę tę zilustrował na przykładzie Georgiusa Agricollii, którego dzieło *De re metallica*, powiązane jak najściślej z ówczesną techniką, zawiera opisy metod pozytywnie ocenianych nawet z punktu widzenia dzisiejszej technologii. Sprawę skomplikowanego stosunku między powagą autorytetów starożytnych a samorodnym rozwojem wiedzy praktycznej omówili: prof. E. Rybka w dziedzinie renesansowej astronomii, doc. M. Radwan w dziedzinie geologii, a dr S. Brzozowski w zakresie wiedzy rolniczej. Prof. P. Rybicki wysunął trzeci czynnik charakterystyczny dla nauki renesansu — obok autorytetu antyku oraz bezpośredniej obserwacji i eksperymentu — ludzki rozum, będący elementem pośrednim między dwoma poprzednimi i bardzo istotnym. Dr Bezwiński dorzucił czwarty — praktyczne potrzeby życia, decydujące o rozwoju nauki i jej kierunkach. Prof. Rybicki przeanalizował również wpływy antyczne na terenie renesansowych nauk społecznych w renesansie, stwierdzając, że posiadały one podwójny charakter: faktyczny oraz metodologiczny. Ten drugi aspekt uznał za niezwykle doniosły i twórczy, wskazując, że w sensie metodologicznym np. z Arystotelesa wyrosli nawet jego opozycjoniści w nowożytnych naukach społecznych i twórcy nowych koncepcji w tej dziedzinie — Machiavelli, Frycz Modrzewski, Bodin. Rozważania również z terenu nauk społecznych — z dziedziny prawa — w epoce późniejszej, bo w oświeceniu, na temat podstawowych czynników kształtujących oblicze nauki dorzucił prof. K. Opalek. Na temat płynności granic między naukami ścisłymi i społecznymi głos zabrali prof. Rybicki i prof. Maślankiewicz. Prof. I. Dąbbska zapytała autora referatu o ślady oddziaływania starożytnej filozofii sceptycznej w renesansie.

Na zakończenie prof. Hooykaas, raz jeszcze podkreślając, że terenem jego rozważań były jedynie nauki ścisłe, odpowiedział na pytania i poruszone kwestie.

Karolina Targosz, Stanisław Brzozowski.

REFERAT PROF. KUZNIECOWA O ZWIĄZKACH FIZYKI I GOSPODARKI

W dniu 8 marca 1968 r. Zakład Historii Nauki i Techniki PAN zorganizował posiedzenie naukowe, na którym referat *Fizyka a gospodarka* wygłosił prof. Boris Kuzniecowa, przybyły z Moskwy na 10-dniowy pobyt w Polsce na zaproszenie Towarzystwa Wiedzy Powszechnej. Prof. Kuzniecowa jest przewodniczącym Komitetu Einsteińskiego Sekcji Historii Nauki Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki, autorem kilku prac o Einsteinie¹, a także wielu innych prac z zakresu historii fizyki².

W referacie prof. Kuzniecowa przedstawił główne idee wydanej przez Akademię Nauk ZSRR rozprawy *Fizyka i ekonomika* (Moskwa 1967). Według prof. Kuz-

¹ W polskim przekładzie *Biblioteka „Problemów”* wydała książkę B. G. Kuzniecowa *Albert Einstein* (Warszawa 1966, por. w nrze 3—4/1964 „Kwartalnika”, s. 410 notatkę o rosyjskim oryginale tej pracy). W „Organonie” (1965, t. 2) ukazał się (w języku francuskim) referat prof. Kuzniecowa *Einstein et Bohr*, przygotowany na poświęcone dziełu Einsteina sympozjum odbyte w 1965 r. w Warszawie podczas XI Międzynarodowego Kongresu Historii Nauki.

² Por. m.in. w nrze 3/1965 „Kwartalnika” (s. 362) recenzję z monografii B. G. Kuzniecowa o Galileuszu.

niecowa coraz większego znaczenia gospodarczego nabierają w drugiej połowie XX w. osiągnięcia już nie tylko, jak było dawniej, fizyki stosowanej i doświadczalnej, ale fizyki teoretycznej. O ile przy tym badania techniczne nadają wydajności pracy w procesie produkcji społecznej pewną prędkość wzrostu, o ile badania fizyki doświadczalnej nadają temu wzrostowi pewne przyspieszenie, to badania teoretyczne powodują przyrost tego przyspieszenia. Wielkie osiągnięcia fizyki teoretycznej wywołują bowiem rewolucje naukowe, zmieniające nurty rozwoju nauki i formy myślenia naukowego, czego przykładem może być poszukiwanie analogii we współczesnej nieklasycznej fizyce dla wyjaśnienia problemów, przed którymi stoją obecnie nauki ekonomiczne. Jednym zaś z nich jest konieczność uwzględniania nieokreśloności perspektywicznego planowania gospodarczego i społecznego, spowodowanej m. in. uzależnieniem rozwoju gospodarczego od niemożliwych do przewidzenia doniosłych odkryć dokonywanych przez fizykę teoretyczną.

W dyskusji nad referatem wzięli udział licznie przybyli na posiedzenie historycy nauki, fizycy i ekonomiści.

W czasie pobytu w Warszawie prof. Kuzniecowa, 28 lutego, odbyło się również spotkanie z nim kierownika Zakładu Historii Nauki i Techniki, prof. B. Suchodolskiego, przewodniczącego Komitetu Historii Nauki i Techniki, prof. J. Bukowskiego oraz kilku innych historyków nauki. Na spotkaniu tym omówiono m. in. sprawy związane z drukiem w polskich periodykach historycznonaukowych artykułów prof. Kuzniecowa³.

Eugeniusz Olszewski

ZESPÓŁ HISTORII SEMIOTYKI

Dnia 22 lutego 1967 r. na ogólnym zebraniu Zakładu Historii Nauki i Techniki w czasie dyskusji nad nowymi formami opracowywania historii nauki wysunięto myśl, by przejść od historii „opowiadającej” do „problemowej”. Pośród zagadnień naukowych doby współczesnej na czoło wysuwa się semiotyka, kwestia unifikacji nauki, strukturalizmu itp. W oparciu więc o doświadczenia zdobyte w czasie pracy w zespołach już istniejących przy Zakładzie, wysunięto projekt zmontowania podobnego, luźnego zespołu pracowników naukowych, którzy mogliby się podjąć opracowania tematów związanych z szeroko pojętą historią semiotyki.

W kwietniu 1967 r. odbyło się następane zebranie w całości poświęcone dyskusji nad tym tematem na podstawie odpowiedniego wprowadzenia. Najważniejszą kwestią okazało się znalezienie odpowiednich osób, skłonnych do podjęcia tego rodzaju prac. Przeprowadzono więc szereg rozmów wstępnych, wystosowano zaproszenia do zainteresowanych instytucji oraz kilkudziesięciu pracowników naukowych, którym nie obca jest problematyka semiotyczna.

W tym samym czasie trwało przygotowanie planu pracy dla ewentualnego zespołu. Plan ten wraz z odpowiednim omówieniem przedstawiono w dniu 8 listopada na zebraniu naukowym, z udziałem osób zaproszonych z całej Polski. Nieobecny plan ten został przesłany wraz z uwagami dyskutantów.

Pochodzące od przedstawicieli najrozmaitszych dyscyplin naukowych i galezi sztuki głosy w dyskusji wskazywały na ogromną aktualność problemu, a zarazem na trudności związane z próbą kompleksowego rozwiązania zagadnienia jeszcze nie całkowicie dojrzałego. Przedstawiony projekt okazał się zbyt wąski, gdyż pomijał niektóre tematy, takie jak: semiotyka metafizyczna, znaki wizualne, akustyczne, symbolikę itd. z drugiej zaś strony — biorąc pod uwagę stosunki personalne i realne możliwości — plan był niewątpliwie za szeroki.

³ W następnym numerze „Kwartalnika” ukaże się artykuł prof. Kuzniecowa *Leopold Infeld a historia nauki*.